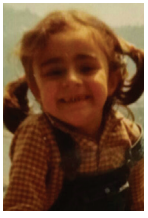

Estetik Kavramı Çerçevesinde Çocuk Edebiyatı

Buket DEDEOĞLU ORHUN*

Toplumların sosyal ve kültürel gelişimlerinde estetik önemli bir değerdir. Toplumun kültürel yapısının oluşumunda ve gelişiminde etkili rolü olduğu düşünülen estetiğin, ihtiyaç olma yönüyle de değerlendirilmesi gereklidir. Yapılan çalışmalarda insanın kendini gerçekleştirmesinde estetiğin bir ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bu ihtiyaç çocukluk döneminden itibaren öncelikle edebiyatla karşılanmalıdır. Edebiyat aracılığıyla estetik ihtiyacını gideren birey, okuma kültürü edinecek ve estetik duyarlılığa sahip olacaktır. Bu bağlamda çocukların ilk karşılaştıkları sanat eserleri olan kitapların niteliği önem taşımaktadır.

Estetik ve çocuk edebiyatı sınırları ve kapsamı netleştirilmemiş, üzerinde yeterli çalışma olmayan, birbiriyle ilgili iki kavramdır. Çocuğun çocuk edebiyatına ilgiyle, hayranlıkla, hevesle yönelmesi ve aldığı zevkle, hissettiği olumlu duygularla çocuk edebiyatını tercih etmesi estetik ihtiyacı ile açıklanabilir. Çocuk, doğası gereği güzele ihtiyaç duyar ve güzel olanın arayışı içine girer. “...çocuğun duygusal dünyasına hitap eden bir güzellik ögesi olarak edebiyat doğal bir ihtiyaçtır” (Şimşek ve Yakar, 2012). Bu ihtiyacı giderebilmek için sürekli arayış hâlinde olan çocuk, edebiyat aracılığıyla estetik yönden bakış açısını geliştirebilir ve beğeni seviyesini yükseltebilir.

Çocuğun beğeni seviyesini yükseltebilmesinde, estetik ihtiyacının nitelikli sanat eserleriyle karşılanması önemli olduğu vurgulanmalıdır. Nitelikli sanat eseri çocuğa birçok yönden hitap ederek onu estetik arayışa yönlendirir. Bu nedenle çocuğun anne yanında geçirdiği dönemden itibaren algıladığı eserlerin nicelik ve nitelik yönüyle yeterli seviyede olması önemli görülmektedir.

“Çocuklukta, dinleme, okuma, yazma, düşünme ve eleştiri kültürü edinme süreçlerinde en etkili uyaran dil, edebiyat, sanat ve estetik değeri taşıyan çocuk kitaplarıdır” (Şirin, 2007:30). Çocukların bahsedilen becerileri edinerek sonrasında alışkanlık ve kültüre dönüştürebilmelerinde nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin yeri oldukça önemlidir. Bu alışkanlık ve kültürün kazanılması, çocukların beğeni duygularının gelişmişliği sonucunda tercih ettikleri nitelikli çocuk edebiyatı eserleriyle sağlanabilir.

* Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Araştırma Görevlisi.

Bir başka ifadeyle, beğeni duygusu gelişmiş çocuğun estetik bakış açısının da gelişebileceği, bu bakış açısının tercihlerini etkileyeceği ve tercihleri doğrultusunda seçtiği nitelikli çocuk edebiyatı eserleriyle gelişebileceği düşünülmelidir. “*Kitaplar, okul öncesi dönemden başlayarak çocukları renk, çizgi ve sözcüklerin estetik diliyle tanıştıran, onlara ana dilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlardır*” (Sever, 2012:20). Çocukların estetik duyarlılıklarının oluşmasında kitaplarla karşılaşmaları ilk sanatsal karşılaşma olması yönüyle önemlidir. Bu bağlamda, çocuk edebiyatı ve estetik üzerinde çalışılması önemli görülmektedir. Çocuk edebiyatında estetiğin önemi, varlığı ve niteliği üzerine yeterli araştırmanın bulunmadığı görülmektedir. Araştırma, çocuk edebiyatı ve estetik konusuna giriş mahiyetindedir. Araştırmada çocuk edebiyatı yazarlarına, çizerlerine, yayıncılarına ve araştırmacılarına kolaylık sağlamak hedeflenmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle çocuk edebiyatı ve estetik kavramlarına sonrasında ise bu iki kavram arasındaki ilgiye ilişkin bulgulara yer verilmeye çalışılmıştır.

Çocuk Edebiyatı

Edebiyat bir mucizedir. Yazar kullandığı sözcüklerle okuyucuları daha önce görmedikleri bir yere götürebilir, hiç yaşamayan birini tanıtabilir ve onlarla gerçekleşmemiş maceralarını paylaşabilir. Yapaylığına rağmen hayatın kendisinden daha gerçekçi şeyler yaratılabilir (Temple, Martinez, Yokota, & Naylor, 1998).

Edebiyat, insanın kendisini keşfetme ve geliştirme yolculuğunda ona eşlik eden, sanatçının bakış açısıyla oluşturulan bir bütündür. Edebiyat “insan ve yaşam gerçekliğini sanatçı duyarlılığıyla kavramamıza, bu gerçekliğe sanatçı penceresinden bakmamıza olanak sağlar. Her yeni pencere yaşama ve insana ilişkin deneyimlerimizi zenginleştirir; onlara derinlik katar” (Sever, 2012:11). Bunun yanında Kavcar (1999:6), edebiyatın insan üzerindeki etkisini “*Edebî eserler hem bireysel hayatla, hem de sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme yolunda, yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir.*” şeklinde açıklamıştır. Bu bağlamda insanın hayata bakış açısını geliştirmesinde edebiyatla iç içe olmasının olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Çocuğun küçük yetişkinlikten kurtulup “çocuk” olarak algılanması modernleşme süreciyle gerçekleşmiştir. Böylelikle, çocuk edebiyatının oluşması da aynı süreç içerisinde ortaya çıkan tartışmalarla gerçekleşmiştir. “*Modern çocukluk ve yetişkinlik farklılaşmasının matbaanın icadı, okullaşma ve sanayileşme ile paralel ortaya çıktığı görüşü de ortak kabuldür*” (Şirin, 2007: 39). Çocukluk kavramının tanımı üzerine yapılan tartışmaların yanında, çocuk edebiyatının varlığı, kapsamı, sınırları da yıllardır tartışılmıştır, hâlen de tartışılmaya devam etmektedir.

Çocuk edebiyatının birçok tanımı yapılmaktadır. Çocuk edebiyatını Yalçın ve Aytaş, (2008:17) “*çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır*” şeklinde tanımlarken Şirin (2007), “*temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayâl dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocu-*

ğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır” ifadesiyle tanımlanmıştır. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı yetişkinliğe geçişte çocuğu birçok yönden etkileyen, geliştiren ve eğiten özellikler taşıması yönüyle önemlidir.

Çocuk edebiyatının çocuk üzerinde birçok olumlu etkisi bulunmaktadır. Çocuğun psikolojik yönden sağlam bir temelini olması ve bunun geliştirilmesi önemlidir. “Çocuk edebiyatının en önemli işlevi çocuğun psikolojisine yani ruhsal gelişimine katkıda bulunmasıdır. Çocuk, estetik haz alma ihtiyacını en güzel ve en ulaşılabilir şekilde çocuk edebiyatından karşılar. Başka bir ifadeyle, duygusal anlamda çocuğun istek ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yazılan her bir metin, çocuk okurun estetik duygusunun gelişmesini sağlar” (Tüfekçi Can, 2014: 6). Bu doğrultuda düşünüldüğünde nitelikli çocuk edebiyatı eserinin özelliklerinin tartışılması gerekli olabilir. “Çocuk ve gençler için üretilen edebî ve sanatsal içerikli yapıtlar onların yaşam gerçeklerine uygun olmalı, onların dil, kültür ve düş güçlerinin gelişmesine katkıda bulunmalı, onlara eleştirel düşünme ortamı sağlamalı, dünyaya farklı bir pencereden bakabilmenin yollarını göstermeli, onları yaratıcı kılmalı ve üretkenliğin yollarını açmalıdır” (Gültekin, 2011: 7). Bunların yanında çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden birini Sever, (2012) “çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak” olarak belirtmiş ve çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuklara okuma kültürü kazandırabilecek boyutta olması gerektiğini vurgulamıştır. Çocuk edebiyatında önemli olan “duyarlılığın doğallığı, dilin güzelliği, metnin sağlamlığı, konunun çocuğa göreliği, kurgunun çekiciliği ve serüvenin akıcılığıdır” (Arıcı ve Urgan, 2009). Bu bağlamda, çocuk edebiyatının niteliğinin, birçok özelliği taşıyarak sağlam bir bütünlük oluşturulmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Çocuk edebiyatı, çocuğun ruh dünyasına hitap ederek çocukta estetik duyarlılık oluşturabilen, kişilik gelişimini destekleyen, çocuğa okuma alışkanlığı kazandırabilen, eleştirel düşünme fırsatı veren nitelikleriyle çocuğun eğitiminde önemli bir rol üstlenir. Nitelikli çocuk edebiyatı eserleriyle donatılmış çocuklar derinlemesine bir gelişim göstereceklerdir.

Estetik

Estetik birçok disiplin tarafından tartışılan, tanımlanmaya çalışılan bir kavramdır. Gündelik hayatımızdan bilime kadar birçok alanda yer alan bu kavram son yıllarda daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Bu yaygın kullanıma rağmen estetik sınırları tam çizilememiş ve tartışmaya açık bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Estetik “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bediiyat” (TDK, 1998) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Duyulur algının, duyusalılığın sağladığı bilgi ile ilgili bir bilim” (Tunalı, 2012).

Estetik kavramını duyusal bilginin bilimi şeklinde tanımlayarak 1750 yılında ilk olarak ortaya atan estetik biliminin kurucusu ve isim babası Alexandre Gottlieb Baumgarten’dir. (1714-1762) Baumgarten’e göre estetik, duyularımızla elde ettiğimiz bilgilerin bilimidir.

Estetik, duyuların mantığını inceler. Onun deyimiyle estetik, “mantığın küçük kız kardeşidir.” Mantık da estetik de yetkin bilgiye, hakikate ulaşmak ister. Mantık zihnî bilginin yetkinliğine yönelirken estetik duyulur bilginin yetkinliğine yönelir. Yetkin bilgi doğru bilgidir, ancak doğru bilgi estetik biliminin sınırları içerisinde güzellik adını alır (Tunalı, 2012). Güzel olanı aramak ve duyumsamak şeklinde açıklanan ve konusu duysal yetkinlik şeklinde belirtilen estetik, güzel üstünde düşünme sanatıdır. Güzelliğin herkes tarafından kabul edilebilir bir kavram olmaması bazı çelişkiler ortaya çıkarsa da güzelliğin bütünlüğü, düzeni, uyumu çağrıştırdığı söylenebilir. “*Uyumlu olan güzeldir. Uyumdan yoksun olan da çirkin. ‘Güzellik’ evrendeki düzen ve uyumun sergilendiği genel bir terim olmaktadır*” (Townsend, 2002:27).

Yaşamda sürekli karar vermek ve bir şeyi tercih etmek zorunda kalırız. Tercih ettiklerimiz bizde olumlu duygular oluşturur ve kendisine çeker. Tercihlerimiz ve kararlarımız da olumlu duygularımızın devam etmesini sağlar. Tercih ve karar aşamasında beğeni duygusu etkindir. “*Beğeni güzeli, iyiyi, doğruyu, çirkinden, kötüden ya da yanlıştan ayırma yetisidir. Bir başka deyişle olumluyu olumsuzdan ayırma becerisine beğeni denir*” (Erinç, 1998:69). Ancak bir kişinin iyisi, doğrusu bir diğerkinkiyle örtüşmeyebilir. Böylece de farklı beğeni duyguları ortaya çıkabilir.

Beğeni, görme ve işitme gibi duyularımız aracılığıyla ulaştığımız sonuçlara benzerlik gösterir. “*Beğenide söz konusu olan bir şeyi duysal olarak doğrudan yaşamaktır. Beğeni, düşünme olamadan ortaya çıkar. Beğenin ortaya çıkması, nesnesiyle doğrudan etkileşim içinde olmasına bağlıdır. Beğenin bizde oluşturduğu duygu tartışılmaz. Ancak beğenin kaynağı nesnedir*” (Townsend, 2002: 33). Bir başka ifadeyle beğenide doğrudanlık söz konusudur ve muhatabı bire bir nesnedir.

Estetik beğeni ve estetik kaygı birbirini besleyen iç içe kavramlardır. Her ikisi de bir diğerkini anımsatır ve birlikte anılırlar. “*Sanat alanında bu iki kavram, madalyonun iki yüzü gibidir. Gibidir ama uygulamaya, yaşama dönüştürülmesi de oldukça zordur; hatta, eğer kişilik oluşturma aşamasında edinilemezse, daha sonra davrnis olarak, tutum olarak benimsemesi, âdeta olanaksızdır denebilir*” (Erinç, 1998: 75).

Birey sanat eseri karşısında bir duygusallık bağı kurar. Bu bağ, bir ağaç resmiyle kurulabilir. Resimde gerçek ağacın bir yansıması görülür, ama hissedilen duygu gerçektir. Sanat eseri gerçekliğin görünüşüdür. Ancak bu gerçek dışı görüntülere karşı hissedilen estetik duygu gerçektir (Tunalı, 2012). Bu yönüyle sanat eseri karşısında hissedilen duygular günlük duygularla benzeşik ve ilişkilidir. Ancak bir sanat eseri karşısında hissedilen duygunun yoğunluğu “yaşama ve insanlara, çevremize bakışımızı, yaşam felsefemizi değiştirecek kadar bizi sarsabilir” (Tunalı, 2012). Bu yoğun duygu bizde estetik bir haz uyandırır. Sanat eserinin amacı da bu hazzı sağlamaktır. Estetik haz farklılaşmayı, derinleşmeyi ve değişimi de içinde barındırır.

Çocuk Edebiyatı ve Estetik

Okumanın bir alışkanlığa dönüşmesi, insanların bebeklik çağlarından itibaren okumaya yönelik temelin atılmasıyla gerçekleşebilir. Okumadan zevk alan, okuma aracılığıyla farklı dünyaların farkına varan çocuk okumayı vazgeçilmez görmeye başlayacaktır. Okuma yaşayarak öğrenemeyeceğimiz birçok duygunun bilginin farkına varmamıza aracı

olur. Bununla birlikte okuma insana estetik zevk de kazandırabilir. “*İnsanlar, basit, ilkel veya bayağı türden ilgilerini ve yönelişlerini okuma yoluyla incelmış, estetik yönü artmış hâle getirebilirler*” (Tural, 1992: 126). Böylelikle okumayı alışkanlık hâline getiren insan hem algısını hem de beğenisini geliştirebilecektir. Okumanın insanda beklenen gelişimi ve etkiyi gösterebilmesi, sanat eseri özelliği taşıyan eserler aracılığıyla sağlanabilir. Bu bağlamda çocukta var olan estetik ihtiyacının nitelikli edebî eserlerle giderilmesi önemli görülmektedir. Bunun yanında bireylerin hayata farklı bakış açılarıyla bakabilmelerinin ve hayatı algılayışlarının estetik duygusuna yönelik ihtiyacın ne kadar karşılanabildiğiyle ilgili olduğu da söylenebilir. “*Estetik ihtiyaç da temel ihtiyaçlardan biri olup insanların süsleme ve süslenme ihtiyacından doğmaktadır. İlk başta kendini süslemekle tatmin olan bu ihtiyaç, bazı kişilerde yetişkinlik çağında da fazla gelişmez; bazılarında ise kendi kişiliğini aşarak sanatta güzelliği aramaya doğru iter*” (Tuncer, 2000: 209). Bu bağlamda estetik duygusunun bireyin doğasında olduğu ve geliştirilebilir olduğu söylenebilir.

Bebeklikten itibaren insan güzel olana ilgi duyar. Bu ilginin sanatçı duyarlılığıyla oluşturulmuş eserlerle canlı tutulmasının insanın ruhunun beslenmesinde önemli rolü vardır. Güzel olana ilgi duyan, bu ilgisini geliştiren ve sonrasında güzel ürünler ortaya koyan bireylerden oluşan bir toplumun birçok alanda gelişim göstereceği ve başarı elde edeceği söylenebilir.

Çocuğa okunan masal, ninni, tekerleme gibi metinler ritim ve ses özellikleri ile çocuğun ilgisini çeker ve çocuğun estetik duygusu gelişim gösterir. Böylece çocuk, duygusal yönünü harekete geçiren edebî eserlere ihtiyaç duyar (Celepoğlu, 2007: 30). “*Anaokulundan liseye kadar her okul öğrencilerini sanata özendirmeli, onların kendi deneyimlerini ortaya koymalarına fırsat vermeli, duygu ve düşüncelerini ifade etmek üzere kavram geliştirmelerine yardım vermeli, kısaca estetik duyarlılığa sahip olmalarını sağlamalıdır*” (Yavuzer, 2001: 194). Bu nedenle Sever’in (2013) ifadesiyle “*çocukları renk ve çizginin estetik diliyle tanıştıran, onlara ana dilinin güzelliğini duyumsatan ilk araçlar*” olan çocuk kitapları sanatsal olarak titizlikle oluşturulmalı ve estetik haz verecek nitelikte olmalıdır. “*...nitelikli çocuk yazını ürünleri belli estetik kaygıları dikkate aldığından, okuruna yazın ve sanat eğitimi de veren bir özellik taşımaktadır. Çocuk kitaplarından okuma alışkanlığı kazandırma, sanat ve kurmaca eğitimi verme, yazınsal duyarlılığı geliştirme gibi eğitsel beklentiler çocuk kitabının estetik boyutunu yok etmez. Tersine, bu gibi özellikler sanatsal kaygılarla üretilmiş her çocuk kitabının temelinde vardır*” (Dilidüzgün, 1996: 26). Sanatsal kaygılarla oluşturulan çocuk edebiyatı eserlerinin niteliği önem arz etmektedir. “*Çocuk kendisine hoşça vakit geçirten, eğlendiren ve bilgilendiren bu kitaplar sayesinde hem yaratıcılığını geliştirir hem de bu kitaplarda kullanılan dil ve dilin çeşitli imkanları sayesinde estetik / güzellik duygusunu geliştirir*” (Demirel, 2010: 40). Bu hassasiyetle oluşturulan eserlerle estetik zevk ve estetik ilgi düzeyleri gelişen çocuklar; gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde de estetik olana yönelerek, estetik olanı tercih edebilir ve estetik ürünler ortaya koyabilirler. “*...güzel sanatların bir dalı olarak edebiyat bünyesinde taşıdığı estetik değer itibarıyla öğrencilerin estetik duygularını şekillendirmeli; duygu, düşünce ve hayallerini yönlendirebilen estetik ölçütleri, diğer bir ifadeyle estetik beğeni ve incelmış zevki kazandırmalıdır. “Güzel”i görebilen, beğenebilen; nesnelere estetik ölçütlerle değerlendirebilen, tercihlerini incelmış zevkiyle yapabilen bireyler yetiştirmelidir*” (Güzel, 2006). Görüldüğü gibi edebiyatın insan eği-

timinde yeri oldukça önemlidir. Özellikle çocuk edebiyatı çocuğa okuma alışkanlığı ve estetik bakış açısı kazandırmada ve bu kazanımların sürdürülebilir olmasında önemlidir. Bu bağlamda edebiyat eserleriyle çocukları estetik yönden geliştirmek ve yönlendirmek önemli görülmektedir.

Çocuk edebiyatı ve estetik üzerine kısa bir giriş olarak düşünülebilecek bu araştırmada, söz konusu kavramların birbiriyle sıkı bir bağının olduğu sonucuna ulaşıldığı söylenebilir. Bununla ilişkili olarak çocuk edebiyatı ve estetik kavramının kuramsal yönden ayrıntılı olarak incelenmesi ve ölçütlerin geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Bu ölçütlerin geliştirilmesinde araştırmacılar, yazarlar, çocuklar, çizerler ve yayıncıların farklı deneyimlerin ortaya konulması açısından birlikte çalışması önerilebilir.

Kaynaklar

- Arıcı, A. F. ve Ungan, S. (2009). *Çocuk Edebiyatında Türler*. Ankara: Doktorum Yayınları.
- Celepoğlu, A. (2007). *Çocukta Edebi İlgisi ve İhtiyaçların Gelişimi*. Ö. Yılar, & L. Turan (Dü.) içinde, *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (s. 30). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ş. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Ş. Demirel içinde, *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Erinç, S. M. (1998). *Sanat Psikolojisine Giriş*. Ankara: Ayrac Yayinevi.
- Gültekin, A. (2011). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları*. İstanbul: Erdem Yayınları .
- Güzel, A. (2006). *Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar*. Millî Eğitim (169).
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve Eğitim*. Ankara: Engin Yayinevi.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- _____ (2012). *Çocuk ve Edebiyat* (6. b.). İzmir: Tudem Yayınları.
- Şimşek, T. ve Yakar, Y. M. (2012). *Çocuk ve Edebiyat*. T. Şimşek (Dü.) içinde, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı* (2. b.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatı Kültürü: Okuma Alışkanlığı ve Medya Sarmalı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- _____ (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- TDK. (1998). *Büyük Türkçe Sözlük* (9. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Temple, C., Martinez, M., Yokota, J., & Naylor, A. (1998). *Children's Books in Children's Hands An İnstruction to Their Literature*. Needham: Allyn and Bacon.
- Townsend, D. (2002). *Estetiğe Giriş* (1. b.). (S. Büyükdüvenci, Çev.) Ankara: İmge Yayınları .
- Tüfekçi Can, D. (2014). *Çocuk Edebiyatı: Kuramsal Yaklaşım*. Konya: Eğitim Yayinevi.
- Tunalı, İ. (2012). *Estetik*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tuncer, N. (2000). *Çocuk ve Kitap*. M. R. Şirin (Dü.) içinde, *99 Soruda Çocuk Edebiyatı* (3. baskı b.). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tural, S. (1992). *Sorularla Cevaplarla Kültür Edebiyat Dil*. Ankara: Ecdâd Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Psikolojisi* (21. basım b.). İstanbul: Remzi Kitabevi.